

Openingstekst:

Dit Eiland

Hoe zijn wij hier geland,
waartoe... vanwaar...?
ligt ergens aan het strand
dat vreemde schip nog klaar?
en als het anker is gelicht,
naar waar... naar waar...?

uit: Adriaan Roland Holst, 'Voorbij de wegen', 1920.

Lezing:

Genesis 1, 1-10

In het begin schiep God de hemel en de aarde. De aarde was woest en doods, duisternis lag over de oervloed, en over het water zweefde Gods geest. God zei: 'Laat er licht zijn,' en er was licht. God zag dat het licht goed was, en Hij scheidde het licht van de duisternis; het licht noemde Hij dag, de duisternis noemde Hij nacht. Het werd avond en het werd morgen. De eerste dag. God zei: 'Laat er midden in het water een gewelf komen dat de watermassa's van elkaar scheidt.' God maakte het gewelf en scheidde het water onder het gewelf van het water erboven. Zo gebeurde het. Hij noemde het gewelf hemel. Het werd avond en het werd morgen. De tweede dag. God zei: 'Laat het water onder de hemel naar één plaats stromen, zodat er droog land verschijnt.' En zo gebeurde het. Het droge noemde Hij aarde, het samengestroomde water noemde Hij zee. En God zag dat het goed was. Handelingen 28, 1-11

Pas toen we veilig en wel aan land waren gekomen, hoorden we dat het eiland Malta heette. De plaatselijke bevolking gedroeg zich buitengewoon vriendelijk: ze verwelkomden ons en staken een vuur aan omdat het was gaan regenen en koud was. Paulus sprokkelde een grote bos dor hout en legde die op het vuur, maar door de hitte kwam er een gifslang uit kruipen, die zich in zijn hand vastbeet. Toen de Maltezers het beest aan zijn hand zagen hangen, zeiden ze tegen elkaar: 'Die man is vast een moordenaar. Hij is aan de zee ontsnapt, maar Dikè wil niet dat hij blijft leven.' Paulus schudde de slang echter van zich af in het vuur en bleef volstrekt ongedeerd. De Maltezers verwachtten dat zijn hand zou opzwellen of dat hij plotseling dood zou neervallen. Maar toen ze na geruime tijd zagen dat hem nog steeds niets mankeerde, veranderden ze van mening en zeiden dat hij een god was.

Niet ver daarvandaan lag een landgoed, dat het eigendom was van de gouverneur van het eiland, een zekere Publius. Hij liet ons bij zich komen en onthaalde ons drie dagen lang bijzonder gastvrij. Het geval wilde dat de vader van Publius ernstig ziek op bed lag, gekweld door koorts en buikloop. Paulus ging naar hem toe, legde hem onder gebed de handen op en genas hem. Daarna kwamen ook de andere zieken op het eiland naar hem toe en kregen hun gezondheid terug. Ze overlaadden ons met eerbewijzen en voorzagen ons bij ons vertrek van alles wat we nodig hadden.

Overweging

De hemel is, zo vertelt Genesis ons, tegelijk met de aarde geschapen. De lichten aan de hemel (zon, maan, sterren) kwamen pas later. Maar de hemel als verblijfplaats van de Eeuwige en als eindbestemming van de mens, lichtten daarmee niet op. Anders dan aarde, zon, maan en sterren, blijft de Hemel verborgen voor ons. Dus als wij omhoogkijken, het heelal in turen, vangen we er zelfs geen glimp van op.

Misschien hebben we ons in de christelijke traditie wel daarom allerlei gedachten over de Hemel gevormd: de Hemel als tegenpool van het Aardse, als het positieve en eeuwige tegenover het negatieve en tijdelijke; als bevrijding tegenover lijden en pijn. Hemel en Aarde zijn onderscheiden werkelijkheden. Op aarde wordt ons regelmatig pijnlijk duidelijk dat het de hemel niet is; En de hemel zou de hemel niet zijn als het er op de aarde zou lijken.

Toch laat de Bijbel regelmatig zien hoe Hemel en Aarde elkaar niet alleen raken maar zelfs in elkaar lijken te schuiven; los van elkaar en toch verbonden. Dat begint al bij het begin, waar God Zichzelf een universum schept. Vervolgens maakt Hij verbinding met de aarde door ernaar af te dalen. We kennen het verhaal van het Paradijs waar God zich manifesteert in de Tuin van Eden. Deze tuin krijgt daardoor het karakter van een heiligdom, een 'Hemels oord'. Later zal ook zijn Zoon, Jezus Christus op aarde tussen de mensen komen. Daarnaast zijn er plekken, waar je de ervaring kunt hebben, dat de Hemel en Aarde in elkaar overvloeien. Dat gebeurt soms op spirituele plekken. Maar ook wanneer wij in vrede met ons zelf leven; 'Als de mens innerlijk en uiterlijk één is'. Je zou het een toestand van vrede of innerlijke geestelijk genade kunnen noemen van waaruit je kunt leven en functioneren zoals dat in Gods ogen de bedoeling geweest zou kunnen zijn.

Bij tijd en wijle ervaren we in 'genade' te leven en in andere perioden voelen we ons verstoken daarvan. Als je in genade leeft, voelen je taken licht en is het alsof je gedragen wordt door een grote golf. Aan de andere kant van het spectrum ben je nauwelijks in staat om je bed voor iemand of iets uit te komen. Natuurlijk is het mogelijk om je daarin te bekwamen, maar er zijn ook methoden om te leren leven. Om zelf naar methoden te zoeken zodat die genade binnen bereik komt. Die behoefte kan ons vooral overvallen wanneer we leeg of oververmoeid zijn. Dan is de kans groot dat je het contact met jezelf kwijtgeraakt bent groot. En als dat gebeurt, hoe kun je er dan voor een ander zijn?

Als je rust zoekt, als je behoefte hebt aan ruimte, aan jezelf zijn wordt het tijd om afstand te nemen van de dagelijkse beslommingen en bezigheden; om je te bezinnen op wat rust en ruime nu precies voor je is: Je zoekt 'een eiland in de tijd' als korte pauze waar verleden en toekomst zijn afgesneden. Waar alleen - Hier en Nu - is en - Jij met jezelf - . Dat hoeft niet altijd vakantie te heten, evengoed kun je je op gezette momenten terugtrekken; dat heeft een vergelijkbare functie. Maar je terugtrekken op dat eiland- letterlijk of figuurlijk - is hoe dan ook een kans om een hernieuwd evenwicht te vinden tussen uitersten als afwisseling tussen alleen zijn en samen, van afzondering en weer terugkomen. Van in één lijn brengen van je uiterlijke en innerlijke wezen. Een eiland is dan bij uitstek een fijne plek om te zijn.

Er zijn meerdere soorten eilanden: Niet uitputtend, maar een kleine aanduiding zou kunnen zijn: grote, kleine, natuurlijke maar ook aangelegde; tropische, vulkanische aangelegde heilige- schiereilanden. Een reeks eilanden dicht bij elkaar staat bekend als een archipel. Eilanden worden vaak gezien als symbolen van isolatie, onafhankelijkheid en zelfvoorziening. Tegelijk roepen ze gevoelens van eenzaamheid maar ook geborgenheid op. Eilanden kunnen ook het paradijs, de ontsnapping en de ongerepte schoonheid betekenen, een utopisch ideaal belichamen of een toevluchtsoord aan de complexiteit van het dagelijks bestaan zijn. En zo hebben ze een dubbel karakter. Ik vertel niets nieuws als ik zeg, dat het kenmerkend voor eilanden is, dat ze worden omringd door uitgestrekte gebieden met water. Je bent dus niet zomaar op een eiland. Meestal moet je er toch wel met een boot heen, wat in sommige gevallen al haast een pelgrimage is, nog los van de getijden die een rol spelen. En eraf kan ook niet zomaar op ieder gewenst moment. Eenmaal op het eiland zelf, heb je het te doen met wat daar is, met wat daar mogelijk is, de mensen die er zijn. Het contact met het vasteland met alle verplichtingen en evenzoveel plannen; de verwachtingen van anderen en de verwachtingen die we ons zelf opleggen lieten we al achter. Dat is vaak nogal wat. We realiseren ons niet genoeg hoe onbegrensd we hierin kunnen zijn. Maar een eiland, onbewoond of niet- is scherp begrensd. Er gelden andere regels dan op het vasteland. De natuur, de seizoenen hebben het voor het zeggen en dat heeft gevolgen ook voor de cultuur van de bewoners.

Een eiland leert je dat sommige leefwijzen en gedragsregels meer bijdragen tot innerlijke- en uiterlijke harmonie dan andere. Daartoe kun je bepaalde wegen volgen waaronder zoals ik al noemde het respecteren van grenzen, maar ook - Het vereenvoudigen van je leven, je kunt met zoveel minder toe!
- Bepaalde bezigheden die de aandacht verbokkelen achterwege laten. Natuurlijk neem je bagage naar het eiland mee, maar als snel kom je tot de ontdekking dat je te veel meenam. Wie herkent dat niet... - Het besef van ballast los mogen laten dringt door. Bagage hebben we allemaal, daar hoeven we geen geheim van te maken. Maar ook nog ballast mee op reis, neemt extra ruimte in en weegt zwaar; maakt dat je moe wordt en haast niet meer vooruitkomt. Als onze 'Ballast' kan worden afgelegd 'wordt het juk minder zwaar' en ontstaat er weer ruimte voor andere ervaringen. Door deze Eilandlessen, de natuur en de mensen te respecteren vereenvoudigt het leven zich als vanzelf. Dit alles maakt waarschijnlijk precies dat, waarom mensen zo vaak een eiland als vakantiebestemming kiezen om tot rust te komen. Maar om echte innerlijke rust te hervinden kun je niet volstaan met alleen aanpassingen aan de buitenkant. Vereenvoudigen, stil zijn - loslaten en begrenzen zijn natuurlijk slechts methodes om te komen tot dat leven in 'genade'. Het uiteindelijke antwoord vraagt verinnerlijking in jezelf.

De inspiratie voor deze overdenking is voor een deel gebaseerd op mijn eigen eilandervaring in de oecumenische community op het eiland IONA, ik was er twee keer; het ligt ten westen voor de kust van Schotland. Een klein, maar haast Heilig eiland waar ik ervaarde heel dicht bij God te zijn. Ik kwam daar tot het inzicht, dat het leven op een eiland een natuurlijke selectie met zich meebrengt: In het aantal en niet in de aard van de mogelijkheden. Door de vereenvoudiging, minder versnippering van activiteiten leek er meer tijd en ruimte te zijn. Dat wat er fysiek aan werk te doen viel bracht een zeker evenwicht in het leven wat ik thuis niet als zodanig ervaarde. Het doen van het huishouden is daar net zo verkwikkend als zwemmen. Werken in de moestuin net zo fijn als wandelen langs de zee. En ook op het sociale vlak. Ik ontmoette op dat eiland mensen die ik thuis niet zou ontmoeten, omdat ze misschien wat verder van me afstaan, of aan de andere kant van de wereld wonen, maar met wie het contact op deze plek altijd interessant en inspirerend bleek te zijn. We kwamen op dit Levenseiland samen en deden ons best om elkaar te begrijpen bij de luisteren naar elkaars verhalen.

Terugkijkend kan ik zeggen dat je op een eiland een ander normbesef ontwikkelt; normen waarvan je pas daar bewust wordt. Ik probeer dit natuurlijke selectieproces van het eiland vast te houden. Als wegwijzers naar meer verinnerlijkte manier van leven. Alleen het heden is daar van belang. En in die sfeer worden mensen ook als eilandjes, volledig in zichzelf. En respecteren alle andere mensen in hún verlangen om op zichzelf te zijn. Je herkent elkaar daarin. Huub Oosterhuis verwoordt in ons slotlied dat proces om het vertrouwde los te durven laten in de wetenschap dat je niet alleen bent. Losgescheurd worden uit je dagelijkse bestaan om na 'de ontworteling' aan de hand meegenomen te worden; een andere toekomst tegemoet. Dat vraagt een open houding, vertrouwen. Het bijzondere aan dit alles is, dat het juist de begrensde ruimte van een eiland maakt, dat ik terplekke steeds meer ruimte kon voelen. Dat gebeurt als je de vereenvoudiging van buiten - verinnerlijkt. De verinnerlijking bestaat uit de luxe van samen kunnen zwijgen als je geniet van een zonsondergang; als je kunt communiceren zonder woorden, meebeweegt op de golfslag. Maskers af, eerlijk naar je zelf, eerlijk naar contacten. Die ruimte voedt zoals je door woorden nooit gevoed wordt.

Zoals er verschillende soorten eilanden zijn zo kun je ook op verschillende manieren op een eiland terecht komen. Gewild en ongewild. Over – ongewild - gaan de twee voorbeelden waarvan een uit mijn praktijk via het Centrum voor Levensvragen waaraan ik verbonden ben en als tweede de situatie van het onverwacht aanspoelen op een eiland door schipbreuk, zoals Paulus overkwam. Via een contactpersoon werd er een beroep op mij gedaan voor het begeleiden van een client met Long COVID. En ellendig slepend proces waarbij de persoon in kwestie al meer dan een half jaar geen enkele prikkel verdraagt. Spreken, luisteren, contacten onderhouden; het is niet mogelijk. Bij mijn aankomst sluip ik een kamer in. De gordijnen zijn dicht. We communiceren door in een schriftje te schrijven. 'Ik leef op een eiland in mijn eigen huis'; lees ik. 'Net als de titel van dat boek 'ben ik een

eiland dat dobbert in het verdriet van de uitzichtloosheid'. Het is een eiland van een ziekte waar niemand de weg kent. Mijn client verkende alle uitzichten en horizons maar het leverde tot nu toe niet op waarnaar werd verlangd. 'Via welk brug, boot, gebed of anderszins kom ik van dit eiland af'. Kunt me helpen dit vol te houden? Geduld, eindeloos geduld hebben is wat mijn client probeert op te brengen, maar het is nauwelijks vol te houden. Wat parten speelt is de angst. Angst voor alleen zijn, angst voor wat er te gebeuren staat.

Hoe zijn wij hier beland, waartoe... vanwaar...?

ligt ergens aan het strand

dat vreemde schip nog klaar?

En dan het verhaal in Handelingen dat het vervolg op het leven en werk van Jezus beschrijft, met daarin Paulus als hoofdpersoon. Paulus die duizenden kilometers door Klein-Azië, Griekenland, Syrië, en nu naar Rome reisde. Door storm en slecht weer strandde hij samen met soldaten en andere gevangenen in de middellandse zee; op het eiland Malta. Over de historiciteit zijn de meningen verdeeld. Duidelijk is wel dat de aandacht in dit verhaal uitgaat naar het feit, dat de figuur van Paulus een immens belangrijke rol speelde bij de verspreiding van het Christendom in de jaren 60 na Christus. De impact van zijn komst op de beleving van de Maltezers heeft uitbundig vorm gekregen. In onze tijd is het een boeiende vakantiebestemming. De tekst uit Handelingen sluit mooi aan bij het beeld van het in elkaar schuiven van Hemel en Aarde, de scheidslijn is ook hier dun. Paulus stopte met steeds weer verder- en door te willen en werd in plaats daarvan dienaar op een plek waar hij zich op dat moment bevond. Hij zette voet aan wal; woonde er en trok met de heidense mensen van het eiland op. Net als Jezus vroeger deed, verzorgde hen en won daarmee vertrouwen en omgekeerd droegen de Maltezers hem op handen en waren ontvankelijk voor zijn verhaal over een wereld van ruimte, vrede en vrijheid.

Vakantie- en dus ook Eilandervaringen lijken vaak zo snel weer te verdwijnen, te vervagen door de waan van alle dag... Toch zagen we aan de horizon kleine manifestaties van de uitwisseling tussen Hemel en Aarde, tussen God en ons, mensen. Dit brengt me ter afsluiting bij een kortverhaal van een gelukzoeker die 's morgensvroeg aan de kust komt en het duin beklimt. In het licht van de opgaande zon ziet hij hoe er een rood-gouden eiland op de oppervlakte van de zee verschijnt. Hij denkt het 'Eiland van Geluk' te zien. Terwijl de zon hoger klimt wordt het eiland langzaam goud - geel en goudwit. En bij zonsondergang werd het eiland goudrood en verdwijnt tenslotte uit het zicht. Hij besluit de volgende dag met zijn boot in de richting van het eiland te varen. Maar hoever hij ook ging, hij slaagde er niet in het eiland te bereiken en hij keerde terug. Hij weet nu, dat je het eiland van geluk niet echt bereiken kunt. Maar je kunt er wel naar kijken. Sindsdien beklimt de gelukzoeker elke dag het duin en voelt zich dan toch even héél gelukkig.

Zoeken en Zien; soms heel even, daar aan de einder -, op de grens van Hemel en Aarde

Ligt het verdwijnpunt waarin we ons mogen verliezen. Dan schuiven beide in elkaar.

Op dat Eeuwige eiland is kalmte, vrede en vrijheid dat eeuwig 'lijk zal duren'.

We zeggen 'God', zonder woorden

Dat het zo mag zijn.

Amen

Slottekst:

"Geen mens is een eiland, geheel op zichzelf; ieder is een stuk van het vasteland, een deel van het geheel."

John Donne

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl